

30 جولای 2021

داکتر سید عبدالله کاظم

بیرق ملی سیاه - سرخ - سبز افغانستان یک ابتکار شاه امان الله غازی

به مناسبت روز ملی بیرق (هفتم اسد) در کشور امسال مثل همیشه مردم از این روز با افراشتن بیرقهای سه رنگ ملی با شور و شغف زیاد در سرتاسر کشور استقبال شایان کردند و این احساسات ملی خویش را با حضور در جاده ها و اهتزاز بیرق ملی در دست هریک به نمایش گذاشتند و این روز را تجلیل کردند.

به همین مناسبت رسانه های افغانی در داخل و خارج کشور برنامه ها خاص را به نشر سپردند و مقالات در زمینه به نشر رسانیدند که همه در خور توجه بودند، چنانچه محترم آقای بشیر مؤمن در مقاله مبسوط خود تحت عنوان "جامعه شناسی بیرق" - منتشره افغان جرمن آنلاين (مورخ 27 جولای 2021) با اشاره به اهمیت بیرق ملی بطور عموم چنین نوشت: «مردمان جهان با افراشتن بیرق خود سربلندی، آزادگی و افتخار و در سرنگونی آن شکست، بردگی و ستم بیگانگان را مینگرند... بیرق عنصر جدا نشدنی حماسه هاست و ضمن پیوند رویداد ها با ملتها، از آنها حماسه میسازد. زیرا رویداد های سیاسی، اجتماعی، نظامی و ورزشی تنها در صورت اتصال به منافع و هویت ملتها تبدیل به حماسه می شوند و بیرق به عنوان میثاق ملی هر ملتی، این پیوند معنایی را برقرار میکند.» او از قول حبیب الله رفیع در مورد تاریخچه بیرق ملی سه رنگ افغانستان می افزاید: «رنگ های بیرق فعلی افغانستان در لویه جرگه پغمان که در سال 1307 هجری خورشیدی برگزار شده بود، از سوی شاه امان الله به عوض بیرق سیاه رنگی که قبلاً وجود داشت، پیشنهاد گردید و تصویب شد. او در مورد منطق انتخاب این رنگ ها می گوید که رنگ سیاه این بیرق، نمادی از تاریخ و یا "دوران سیاه استعمار"، رنگ سرخ آن نماد "مبارزه مردم افغانستان در برابر استعمارگران" و رنگ سبز نماد "آزادی و سرسبزی" کشور است.»

اما یکی از دانشمندان تاریخ کشور راجع به تاریخ بیرق سه رنگ ملی ضمن یک تبصره کوتاه در فیسبوک نوشت که : بیرق سیاه، سرخ و سبز افغانستان در لویه 1301 منعقد جلال آباد مورد تصویب لویه جرگه قرار گرفت و از آن به بعد به حیث بیرق ملی کشور شناخته شد. گمان میکنم که این یک اشتباه تاریخی است، زیرا در لویه جرگه فوق الذکر یکی از اقدامات تاریخی کشور همانا تصویب اولین قانون اساسی کشور تحت نام "نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان" بود و در این نظامنامه تحت 73 ماده مطالبی مهمی درج گردید، مگر راجع به بیرق در آن کوچکترین اشاره صورت نگرفته است و حتی در لویه جرگه 1303 پغمان که بر بعضی مواد نظامنامه فوق تعبیراتی رونما شد، باز هم تذکری در مورد بیرق ملی دیده نمیشود. در حالیکه موضوع رنگ و شکل بیرق سه رنگ ملی کشور یکی از موضوعات مهمی بود که در لویه جرگه 1307 به پیشنهاد شخص شاه امان الله غازی در آن لویه جرگه مطرح و با کمی تعدیل در لویه جرگه مذکور به اتفاق آراء تصویب و شکل قانونی را به خود گرفت.

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په ځیر و لولئ

از آنجائیکه در مورد بیرق ملی سه رنگ که در لویه جرگه 1307 عصر امانی مطالبی شرح به نشر نرسیده است، لازم میدانم تا در زمینه به استناد یک سند تاریخی منتشره شماره فوق العاده "امان افغان" که گزارشات مختصر جریان لویه جرگه را از روز شروع (6 سنبله 1307 مطابق 9 اگست 1928م) الی ختم آن به نشر سپرده است، و متن آنرا پوهاند محمد کاظم آهنگ در ضمیمه چهارم کتاب خود "سیر ژورنالیزم در افغانستان" و نیز مطالبی برگرفته از کتاب "روابط خارجی افغانستان در نیمه اول قرن بیست" تألیف زنده یاد "لودویک آدامک" خدمت علاقمندان تقدیم دارم.

متأسفانه باید گفت که نشر رویداد های مکمل این لویه جرگه، طوریکه در لویه جرگه 1303 در یک کتاب قطور به نشر رسید، در دست نیست و شاید به دلیل اینکه این لویه جرگه در حالی برگزار شد که کشور در یک نوع آرامش قبل از طوفان قرار داشت و جریان لویه جرگه و سپس تدویر کنفرانس ها در قصر ستور از یکطرف و نارضایتی نمایندگان و حلقات محافظه کار مذهبی ازطرف دیگر فرصت تدوین و نشر رویداد را میسر نداشت و اگر اسنادی هم در دست بود، با وقوع اغتشاش سقوی و سقوط سلطنت امانی از بین برده شدند. وقتی درچندین کتاب و مأخذ نظر انداختم، جز مطالب مختصر و همسان درباره این لویه جرگه چیزی بیشتر از آن در دستم نرسیده، البته با این تفاوت که یک نویسنده با کمی خوشبینی و دیگری با شیوه ای نسبتاً انتقادی ابراز نظر کرده بودند. اینک توجه را به دو مأخذ فوق الذکر جلب میدارم که قبلاً در سال 2018 به تفصیل در کتاب "مختصری درباره تاریخچه لویه جرگه ها در افغانستان" در زمینه از این قلم به نشر سپرده بودم:

در گزارش جریده "امان افغان" در مورد بیرق چنین آمده است:

«روز یکشنبه 10 سنبله پنجمین روز جرگه بود، جرگه در وقت معینه در حضور اعلیحضرت آغاز گردید و نخست مسئله تعدیل بیرق مطرح شد و ایشان فرمودند که: «رنگ بیرق بیک اصول موزون طوری اصلاح شود که رنگ سیاه را [که در جهاد استقلال برافراشته شده بود - کاظم] ترک کنیم، زیرا آن رنگ ماتمی در زمانی بود که ما تحت الحمایه بوده حیات ما لکه دار بود و هم رنگ و علامت بیرق افغانستان [باید] طوری باشد که به بیرق های دول اجنبی مشابهت نداشته باشد. لهذا قراریکه من بیرق های ممالک اجنبی را دیده ام، یک بیرقی بطور نقشه در کاغذ طرح کرده ام و اینک بشما ارائه میکنم، اگر مناسب دیدید آنرا تصویب کنید.»

نقشه بیرق بعموم ارائه شد؛ رنگ بیرق سه نوع به سه حصه اتخاذ شده بود: اول سیاه، دوم سرخ و سوم سبز. در وسط بیرق علامت کوه های افغانستان و در راس همه اسم مبارک "الله" بالاتر از آن نوشته شده و دور طلوع آفتاب نشان داده شده، کوه ها به خوشه های گندم مزین شده بود. در این موقع اعلیحضرت در زمینه چنین توضیح دادند: «در این بیرق اساسی تنها اسم مبارک "الله" موجودیت وطن خود را نوشته ام، زیرا ما تنها رضای خدای خود و ترقیات وطن خود را میخواهیم. در حصه اول بیرق که رنگ سیاه طرح شده گویا یکنوع از تاریخ افغانستان نمایندگی میکند، زیرا رنگ سیاه علامت اینست که افغانستان استقلال نداشت، حیات ملت افغانستان داغدار و ماتمدار بود. رنگ سرخ نشانه خونریزی ها و جان سپاری ملت افغان است که خون خود را و جان خود را در راه حصول استقلال مملکت خود نثار کردند و استقلال مملکت خود را با هزاران جان سپاری بکف آوردند. رنگ سبز نمون اینست که افغانستان جوان بعد از دارا شدن نعمت استقلال رو به وادی ترقی و تعالی گذاشته و بگام های تند و سریع بسوی ارتقاء کامل می شتابد و امروز از هر حیث این مملکت جوان فوق العاده ترقی کرده هر گوشه و کنار مملکت به نباتات علوم و فنون و سیر تکامل خویش سبز و شاداب گردیده است. کوهها علامت اینست که مملکت ما یک مملکت کوهستانی است و طلوع آفتاب از راست آنها نشان میدهد که جلال و اقبال افغانستان طلوع کرده و مملکت ما جزو ممالک شرق است و از دنیای شرق بشمار میرویم. اینهم از آن معلومات میشود. خوشه های گندم دلیل اینست که مملکت ما یک مملکت زراعتی و یک مملکت حاصلداری است. پس اگر شما این بیرق را تصویب میکنید، بفرمائید.»

در گزارش "امان افغان" آمده است: «بیرق مذکور ازطرف عموم وکلا تصویب شد و ازطرف بعضی وکلا اینقدر پیشنهاد شد که نام "محمد" نیز بعد از نام پاک "الله" به بیرق نوشته و زیاد شود. این فکر ازطرف اعلیحضرت منظور شد و خود ذات همایونی اسم "محمد" را به بیرق رسم نمودند. بعد از آن اعلیحضرت فرمودند: هرکسی که این بیرق را تصویب کرده و بزیر این بیرق و نام الله و محمد فداکاری میکند و در راه ترقیات مملکت خود خدمت

مینماید و در حفاظت استقلال مملکت خود جان سپاری مینماید، به آواز بلند بگویند "الله اکبر". در این موقع با یک هیجان و هلهله شادمانی از طرف شاملین جرگه نعره "الله اکبر یا محمد" بلند شده و با کف زدن و گریه چنان اظهار احساسات شروع گردید که تا پنج دقیقه همین نعره الله اکبر و کف زدن و گریه در بین حضار دوام داشت. بعد از آنکه بیرق مذکور از طرف عموم تصویب و احترام شد، اعلیحضرت فرمودند: این بیرق را همیشه احترام کنید و استقلال مملکت خود را از شرین ترین چیزهای حیات خود بدانید و نگذارید دست اجنبی در مملکت شما دراز باشد.» (برای شرح مزید دیده شود - آهنگ، پوهاند محمد کاظم: "سیر ژورنالیزم در افغانستان"، چاپ دوم، پشاور، 1378، صفحه 277 - 288، به نقل از: جریده امان افغان، شماره فوق العاده از جریان لویه جرگه سوم 1307 در پغمان)

بیان رویداد لویه جرگه برگرفته از کتاب "لودویک آدامک":

مأخذ دیگری که بر رویدادهای لویه جرگه 1307 بصورت فشرده و اما جامع روشنی انداخته، کتاب "روابط خارجی افغانستان در نیمه اول قرن بیست"، اثر افغانستان شناس معروف امریکائی - اطریشی "لودویک آدامک" است که در یک قسمت فصل چهارم زیر عنوان "سفر و شکست امان الله" مطالبی دارد که اهم آنرا ذیلاً اقتباس میدارم:

وقتی اعلیحضرت پس از سفر به دوازده کشور که بیش از هفت ماه بطول انجامید، از راه قندهار به کابل مواصلت کرد، مردم کابل برای سه روز بازگشت او را جشن گرفتند و از او و هیئت معیّتی او به گرمی استقبال کردند. آدامک می نویسد: «بعد از آن امان الله برای استراحت چندروز به پغمان رفت. پادشاه افغانستان نمیتوانست برای مدت طولانی غیرفعال باشد، زیرا او امر داده بود تا لویه جرگه دایر شود... یک هزار نماینده از سران قبایل، اشخاص برجسته قراء و اعضای علمای دینی گردهم جمع آمده بودند. آنها مجبور ساخته شدند تا دستارها و لباسهای عنعنوی و محلی خود عوض کنند و به پوشیدن کرتی و پطلون سیاه و پیراهن سفید و نکتائی سیاه و کلاه شپوه نرم و سیاه وادار شدند. این لباس بطور تحفه از طرف دولت برای نمایندگان ملت تهیه گردیده و در همه اوقاتی که در پغمان بودند، آنرا می پوشیدند.»

قابل ذکر است که قبل از تشکیل این لویه جرگه جراید نیمه رسمی پایتخت به تبلیغات آغاز نموده و به مردم توصیه کردند که بجای شخصیت های محافظه کار و متعصب دینی - مذهبی، باید اشخاص خیره و میانه رو را به نمایندگی خویش انتخاب دارند. (نوید، سنزل: "واکنش های مذهبی و تحولات اجتماعی در افغانستان..."، مترجم: محمد نعیم مجددی، هرات، 1388، صفحه 173 به استناد جریده انیس، مورخ 27 جولای و 5 اگست 1928)

لویه جرگه تحت همان نظم که در لویه جرگه 1303 برطبق نظامنامه خاص دایر شده بود، بار دیگر به همان شکل و نظم برای پنج روز در پغمان ادامه یافت و بروز 29 اگست 1928 [6 سنبله 1307ش] آغاز گردید.

آدامک می نویسد: «امان الله جلسه اول را چنان افتتاح کرد که در آن وانمود ساخت که او به حیث زمامدار افغانستان حرف نمی زند و آنها را به قبول پیشنهادهای خود مجبور نمیسازد. برای آنها گفت که وظیفه شان است تا آزادانه درباره کشور خود تبادل افکار کنند و صحبت نمایند، مگر اصرار ورزید که به فیصله ای که توسط اکثریت آراء گرفته میشود، احترام کرد و به آن پایدار ماند و مخالفت نمایندگان ملت را به تصامیم اکثریت آراء خیانت به خود، به خانواده، به ملت و به پیغمبر (ص) تلقی کرد. امان الله قرار گذاشت که هرچه با دین اسلام مغایرت داشته باشد، نمیتواند مورد بحث قرار گیرد.»

در روز اخیر اجلاس لویه جرگه (مورخه [1 سنبله مطابق دوم سپتمبر] اعلیحضرت از لویه جرگه تقاضا کرد تا بیرق ملی جدید افغانستان را تصویب نمایند. او گفت که: یکی از ألوان رنگ بیرق باید سیاه باشد تا دوره ماتم و بدبختی را که افغانستان کاملاً آزاد نبود، بیاد آورد، همچنان به اساس پیشنهاد او بیرق کشور حاوی سه رنگ سیاه، سرخ و سبز باشد که در آن سمبول آفتاب سرکشیده از قله های پربرف و به دوطرف آن خوشه های از گندم و در وسط آن نام "الله" به حیث نشان بیرق ثبت شود.

آدامک در این باره از شاه مان الله نقل قول میکند که رنگهای بیرق و نشان آنرا چنین تعبیر کرده است: «رنگ سیاه را رنگ ماتم و زمانیکه افغانستان تحت حمایت غیر بود، رنگ سرخ - رنگ قطرات خونی است که برای کسب آزادی ریختانده شده است و از آن نمایندگی میکند که آزادی خون بهای ما است و رنگ سبز - رنگ امیدواری، نوید،

آزادی و پیشرفتهایی است که در آینده نصیب مان میشود. کوه ها ممثل افغانستان است و طلوع آفتاب پیشرفت و انکشاف افغانستان را به نمایش میگذارد، خوشه گندم علامه است که احمد شاه بابا آنرا در تاجپوشی در سال 1747 (1126ش) بر سر خود نهاد و گفت که من به تاج دیگر ضرورت ندارم.» (آدامک، لودویک: "روابط خارجی افغانستان در نیمه اول قرن بیست"، چاپ اول به زبان انگلیسی، پوهنتون اریزونا، 1974)، مترجم: پوهاند محمد فاضل صاحبزاده، چاپ دوم، پشاور، 1377، صفحات 189 تا 193)

این بیرق سه رنگ تا زمان جمهوریت شهید محمد داؤد با تغییراتی در مورد عمودی و افقی بودن رنگها با تفاوت در نشان بیرق پابرجا ماند و از آن به بعد در دوره خلق و پرچم در زمان تره کی و ببرک کارمل و هم تا یک مدتی در دوران داکتر نجیب بیرق ملی بزعم پیروی از رنگ سرخ که در کشور های بلاک شرق بخصوص شوروی و چین نشانه انقلاب کارگری و دهقانی بود، تغییر رنگ و شکل داد. داکتر نجیب با تحولات ظاهری که در دست گرفت بار دیگر به بیرق سه رنگ رجوع کرد، البته با تفاوت نشان بیرق. در دوره حکومت مجاهدین اعم از حضرت صبغت الله مجددی و برهان الدین ربانی و نیز در دوره امارت اسلامی طالبان بار دیگر بیرق تغییر رنگ داد. پس از سقوط طالبان و ایجاد نظام جدید بیرق سه سیاه - سرخ و سبز با تغییر کم در نشان داخل بیرق بار دیگر به بیرق ملی افغانستان مبدل گردید.

د پانوی شمیره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ